

[Elektronnyj resurs] / S. Tkachov. – Rezhym dostupu : <http://www.mochola.org/russiaabroad/tkachov1.htm>.

7. Karlina O. Teatral'ne zhyttja u povitovyh mistah Volyns'koi' gubernii v pershij polovyni XIX st. // Naukovyj visnyk Shidnojevropejs'kogo nacional'nogo univer. im. Lesi Ukrai'ny. Serija: istorychni nauky. – 2013. – № 21. – S. 27–32.

8. Wołyń. – 1935. – № 15.

9. Derzhavnyj arhiv Volyns'koi' oblasti (dali – DAVO). – F. 200. – Op. 2. – Spr. 2.

10. Stepanjuk S. Dijal'nist' Volyns'kogo ukrai'ns'kogo teatru (1928–1939) / Sofija Stepanjuk // Ukrai'na: kul'turna spadshhyna, nacional'na svidomist', derzhavnist' / NAN Ukrai'ny, In-t ukrai'noznavstva im. I. Kryp'jakevycha; golova redkol. Ja. Isajevych; uporjad. M. Lytvyn, V. Futala. – L'viv: [b. v.], 2008. – Vyp. 17: Ukrai'ns'ko-pol's'ko-bilorus'ke susidstvo: XX stolittja. – S. 320–327.

11. DAVO. – F. 200. – Op. 1. – Spr. 1.

12. Derzhavnyj arhiv Rivnens'koi' oblasti (dali – DARO). – F. 478. – Op. 1. – Spr. 3.

13. Ukrai'ns'ka Nyva. – 1931. – № 38.

14. Ukrai'ns'ka Nyva. – 1936. – № 13.

15. DAVO. – F. 1. – Op. 2. – Spr. 2435.

16. Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Sygn. mikrf. 25514.

17. DAVO. – F. 46. – Op. 9. – Spr. 1075.

18. DARO. – F. 156. – Op. 2. – Spr. 167.

19. Tam samo. – Spr. 182.

20. Vaculik J. Dějiny volyňských čechů. T. II. (1914–1945) / Jaroslav Vaculik. – Praha: Vydalo Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 1998. – 191 s.

21. DARO. – F. 156. – Op. 2. – Spr. 123.

22. DAVO. – F. 46. – Op. 9. – Spr. 1038.

23. Dąbrowski R. Działalność społeczno-gospodarcza i kulturalna mniejszości narodowych w II Rzeczypospolitej (1918–1939) / R. Dąbrowski. – Szczecin: Wyd. Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 1990. – 278 s.

24. DAVO. – F. 46. – Op. 9. – Spr. 3834.

25. DARO. – F. 30. – Op. 18. – Spr. 409.

26. Tam samo. – Spr. 406.

27. Tam samo. – Spr. 410.

28. Tam samo. – Spr. 1605.

**Kramar Y. V.**, PhD(History), Assistant Professor, Chair of World History, LesyaUkrainka Eastern European National University (Ukraine, Lutsk), [yurakramar@i.ua](mailto:yurakramar@i.ua)

#### The theatrical life in the district towns of the Volyn province in the interwar period

*This article dwells on the theatrical life in the Volyn province during the interwar period (1921–1939). It analyses the activities of the Ukrainian, Polish, Hebrew, Czech, and Russian amateur and professional theater companies. It is emphasized that for the local Polish people the dramatic art was the way to spread and affirm Polish cultural influences in the Eastern territories. For the Ukrainians and the other ethnic groups living in Volyn, the theatre became an important factor in preserving their national identity. The article shows the ways in which a diverse stage repertoire contributed to diffuse the works of the European as well as domestic playwrights in Western Volyn and to form a professional theatrical culture in the towns of the province.*

**Keywords:** Volyn province, professional and amateur theater, theater repertoire, piece of theatre, public organization.

**Крамар Ю. В.**, кандидат исторических наук, доцент кафедры всемирной истории, Восточноевропейский национальный университет им. Леси Украинки (Украина, Луцк), [yurakramar@i.ua](mailto:yurakramar@i.ua)

#### Театральная жизнь в уездных городах Волынского воеводства в междувоенный период

*Представлена театральная жизнь в Волынском воеводстве междувоенного периода (1921–1939 гг.). Проанализирована деятельность украинских, польских, еврейских, чешских и русских любительских и профессиональных театральных коллективов. Подчеркнуто, что для поляков драматическое искусство было одним из инструментов популяризации и распространения польской культуры на восточных землях. Для украинцев и представителей других национальных групп, проживающих в то время на Волыни, театр стал существенным фактором сохранения своего национального самосознания. Показано, как представленный на сцене разножанровый репертуар способствовал распространению творчества европейских и отечественных драматургов на западноволыньских землях, формированию профессиональной театральной культуры в городах воеводства.*

**Ключевые слова:** Волынское воеводство, профессиональный и любительский театр, театральный репертуар, представление, общественная организация.

\* \* \*

УДК 582.3.99:[58:069.029(477–25)“1940/2000”

**Ковальська К. В.**

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри географії, екології та методики навчання, ДВНЗ “Переяслав–Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” (Україна, Переяслав–Хмельницький), [kovalska1009@mail.ru](mailto:kovalska1009@mail.ru)

#### ДОСЛІДЖЕННЯ НОВИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ РОСЛИН В НАЦІОНАЛЬНОМУ БОТАНІЧНОМУ САДУ ІМЕНІ М. М. ГРИШКА НАН УКРАЇНИ (1940–І РР. XX СТ. – ПОЧ. XXI СТ.)

*Метою даної статті є комплексне висвітлення методом історико-наукового аналізу дослідження нових сільськогосподарських рослин в Національному ботанічному саду імені М. М. Гришка НАН України (1940–і рр. XX ст. – поч. XXI ст.). З'ясовано, що значних успіхів з акліматизації сільськогосподарських рослин вдалося досягти під час роботи в Ботанічному саду АН УРСР Д. Ф. Лихваря, який у 1946 р. заснував відділ культурної флори. Вивчення нових культур було продовжено під керівництвом доктора сільськогосподарських наук, професора Ю. А. Утеуша, зокрема розпочато створення колекції дикорослих і малопоширених кормових культур з особливо цінними біологічними властивостями, зручними технологіями обробітку та економічністю (до 40 нових технологій), а також кормових культур з інших регіонів.*

**Ключові слова:** нові сільськогосподарські рослини, акліматизація рослин, Національний ботанічний сад імені М. М. Гришка НАН України.

Розвиток сучасного рослинництва, а відтак і сільського господарства неможливий без залучення нових видів, форм і сортів рослин із інших географічних районів або створення нових сортів шляхом селекції. Не останню роль у цьому процесі відіграє Національний ботанічний сад імені М. М. Гришка НАН України (НБС імені М. М. Гришка НАН України), який розпочав свої дослідження ще у 1940–х рр., результатом чого стало створення близько 60 нових сортів та унікального фонду кормових, овочевих, пряноароматичних, технічних, лікарських, сидеральних і медодайних рослин. Дотично через біографії окремих учених цієї проблеми торкалися Н. В. Чувікіна [1; 2], Д. Б. Рахметов [3] та інші.

Завданням даної статті є комплексно розкрити дослідження нових сільськогосподарських рослин в Національному ботанічному саду імені М. М. Гришка НАН України (1940–і рр. XX ст. – поч. XXI ст.).

При виконанні поставлених завдань використано такі методи дослідження: порівняльно-історичний, синхронний, ретроспективний, стадіально-регіональний, інші загальнонаукові та допоміжні методи.

Ідея створення ботанічного саду виникла ще у 20–х рр. XX ст., але реальні умови для здійснення будівництва ботанічного саду склалися в 1935 р., коли постановою Ради Народних комісарів УРСР для Інституту ботаніки АН УРСР було виділено 117 га на печерських пагорбах у районі Звіринця для будівництва ботанічного саду. Проект передбачав створення дендрарію, системи трав'янистих рослин і відносно невеликих ботаніко-географічних ділянок природної флори Кавказу, Середньої Азії і Далекого Сходу,

ділянок культурної флори й ділянок з акліматизації нових корисних рослин та їх упродовження у виробництво [4, с. 22]. До 1944 р. сад належав Інституту ботаніки АН УРСР, директори якого фактично керували процесом створення саду, зокрема О. В. Фомін домігся виділення відповідної земельної ділянки, а згодом М. М. Гришко займався розробкою плану будівництва ЦРБС та його кадровими питаннями. З червня 1944 р. Ботанічний сад почав функціонувати як самостійна наукова установа Академії наук УРСР. Основним напрямом у його роботі на першому етапі була організація експедицій і відряджень для накопичення і створення колекцій рослин, на базі яких формувалися напрями наукових досліджень з метою мобілізації рослинних ресурсів на користь суспільству.

Значних успіхів з акліматизації сільськогосподарських рослин вдалося досягти під час роботи в Ботанічному саду АН УРСР Д. Ф. Лихваря, який у 1946 р. заснував відділ культурної флори (згодом – нових сільськогосподарських рослин) [1, с. 32], очолюючи до 1953 р. Д. Ф. Лихвар обгрунтував необхідність створення відділу культурних рослин, який мав би виконувати головне завдання ботанічного саду зі збагачення флори країни новими видами та сортами рослин шляхом введення в культуру дикорослих рослин або через інтродукцію й акліматизацію рослин інорайонного та іноземного походження, а також експонування у ботанічному саду культурної флори світу у відкритому, закритому чи напівзакритому ґрунті, залежно від специфічних вимог кожної рослини [2, с. 173].

У 1946 р. Д. Ф. Лихвар був відряджений у радянську окупаційну зону Німеччини для закупівлі садивного матеріалу та сільськогосподарського обладнання для Ботанічного саду. Завдяки його зусиллям в Німеччині було придбано і привезено до Києва 167 тис. посадкових одиниць рослин, 1372 назви насіння, бібліотека Інституту троянд, близько 700 одиниць різних видів сільськогосподарського інвентарю. Виконавши значну роботу із забезпечення посадковим матеріалом дендрологів і квітників, в 1947 р., після довгої перерви, Д. Ф. Лихвар зміг включитися в експериментальну роботу. В наступні 2 роки вчений займався будівництвом доручених ділянок саду: складанням списків рослин і проектів розміщення, закладкою розсадників і створенням експозиційних ділянок. Разом з тим було розпочато експериментальні дослідження зі значного числа тем, спрямованих на удосконалення зеленого будівництва в Ботанічному саду [5, арк. 95–101]. Його помічниками в цій роботі були М. І. Бондар (кормові рослини), Г. М. Рейблат (технічні рослини), І.О. Дрига (зернові та овочеві рослини), Н.С. Самчевська (лікарські, вітаміноносні і пряні рослини) і О.Є. Шередєко (прядивні та олійні рослини).

У відділі нових сільськогосподарських рослин розпочато дослідження з теми “Інтродукція продовольчих і технічних культур в умовах Києва”, зокрема освоєння культури майорану, а також черсака, каучуконосної гвайюли, олійного молочаю, а також нових волокнистих рослин. Тоді ж були розпочаті дослідження з тетраплоїдною гречкою, чуфою і рядом інших рослин. Учений разом зі своїми послідовниками

зайняли зручну територію для розміщення колекцій сільськогосподарських культур, обсадили декоративними деревами та кущами, які існують і до сьогодні [6, с. 54].

Особливу увагу Д. Ф. Лихвар приділяв питанням організації територіального розміщення виробництва рослинної сировини, яке має важливе значення для народного господарства і оборони країни [7, арк. 5]. Учений наголошував на необхідності налагодження в країні виробництва цінних видів рослинної сировини і розміщення його на усій території. Усі рослини, які були цікаві для інтродукції, він розділив на три великі групи: а) харчові; б) кормові; в) сировинні рослини. За господарським значенням ним було виділено 18 груп культурних рослин: 1) плодові, горіхоплідні та ягідні; 2) хлібні і круп’яні; 3) зернобобові; 4) олійні; 5) овочеві і пряносмакові; 6) цукроноси, крохмалоноси і баштанні; 7) лікарські; 8) ефіроолійні; 9) смолоносні і камеденоси; 10) інсектициди і тютюн; 11) каучуконоси і гутаперконоси; 12) волокнисті і текстильні; 13) фарбувальні; 14) дубильні; 15) сидерати; 16) кормові; 17) медоноси; 18) водяні рослини. Не ввійшли до списку такі культури, як виноград та декоративні рослини [8, с. 12].

На всіх колекційних ділянках проводилися фенологічні спостереження. Щодо ряду рослин виконувалися також роботи із селекційного поліпшення і розмноження виділених у попередні роки форм. Крім наукової роботи, співробітники відділу займалися розсилкою насіння школам, колгоспам і науково-дослідним установам, проводили екскурсії, надавали консультації школам та будинкам сільськогосподарської культури із будівництва агробіологічних та колекційних ділянок, а також читали лекції про нові сільськогосподарські рослини для учителів, школярів та агрономів, надавали консультації студентам і науковим працівникам [5, арк. 68]. За період 1948–1953 рр. у колекційних розплідниках було вивчено 4597 зразків різних видів і форм харчових рослин, зокрема овочевих рослин (71 вид, 400 форм), 817 видів і форм злакових, бобових, які були відселектовані для впровадження у виробництво, виведено нові форми та сорти майорану, технічної культури – черсака, кенафу та ін.

Дослідження Д. Ф. Лихваря з акліматизації нових сільськогосподарських рослин, які найбільш активно проводилися у період його діяльності в Ботанічному саду АН УРСР, сприяли розгортанню наукової діяльності установи. Ученим фактично були запропоновані теоретичні і практичні засади створення всіх ділянок культурних рослин у ботанічному саду, визначені видова і сортова різноманітність, зібрана величезна кількість зразків рослин з різних регіонів СРСР і з інших країн, проведені інтродукційні випробування, визначені показники урожайності і розроблені рекомендації з використання корисних рослин.

Однак зайнятися повною мірою дослідницькою роботою Д. Ф. Лихварю завадили обставини. В 1950 р. його було переведено за сумісництвом до новоствореного відділу науки Головного управління сільськогосподарської пропаганди Міністерства сільського господарства УРСР, а згодом – на посаду

директора Інституту агробіології Львівського філіалу АН УРСР.

Заснований Д. Ф. Лихварем відділ біології рослин у 1951–1953 рр. було реорганізовано у відділ плодкових культур, а у 1953–1958 рр. його розділено на відділ субтропічних і плодкових рослин та відділ технічних рослин, у 1958–1960 рр. переформовано у відділ культурної флори, а у 1961–1965 рр. – відділ інтродукції і акліматизації культурних рослин. Нарешті з 1970 р. відділ було реорганізовано у відділ акліматизації рослин (імені академіка М. Ф. Кащенко), з якого відділилися лабораторія цитології та група сільськогосподарських рослин, на основі котрої організовано відділ нових культур. Тобто першочергове завдання відділу було знівельовано, однак у результаті селекційної роботи виведено близько 70 сортів і форм плодкових культур (айва, кизил, хеномелес, шефердія, хурма, азимин та ін.).

У 1969 р., глибоко розуміючи проблеми сільського господарства, директор установи, яка на той час мала назву “Центральний республіканський ботанічний сад АН УРСР”, А. М. Гродзинський створив відділ нових культур, який сьогодні є важливим науковим і практичним центром у галузі інтродукції і акліматизації рослин, селекції і впровадження нових культур у виробництво з метою ефективного використання рослинних ресурсів у народному господарстві, збагачення видового різноманіття та збільшення стійкості і продуктивності агрофітоценозів. У відділі нових культур під керівництвом доктора сільськогосподарських наук, професора Ю. А. Утеуша почали створювати колекцію дикорослих і малопоширених кормових культур з особливо цінними біологічними властивостями (продуктивністю), зручними технологіями обробки та економічністю, а також кормових культур з інших регіонів. Іншим завданням відділу було поступове заміщення заморських прянощів місцевими, розробка відповідно агротехніки, рецептів, що мало б позитивно вплинути на економіку харчової промисловості країни [2, с. 135].

Було створено відповідні ділянки (у 1972 р. – пряно-ароматичних, у 1974 р. – кормових культур) як експериментальну базу й демонстраційну виставку успіхів інтродукції нових культур. Відділ накопичив багатий колекційний фонд кормових, овочевих, пряно-ароматичних, технічних, лікарських, сидеральних і медодаєних рослин, що нині нараховує близько 500 таксонів. Було запропоновано використовувати нові нетрадиційні кормові культури: дагуса, чина лісова гібридна, мальва, лаватера, шавнат, сіда багаторічна, цибуля слизун, козлятник східний, сільфіяпронизанолиста [2, с. 135].

На сьогодні результати наукових досліджень відділу нових культур дають можливість вирішувати такі проблеми агропромислового комплексу, як збереження родючості ґрунту, підвищення продуктивності агрофітоценозів біолого-екологічними методами, збільшення виробництва кормового й харчового білка та екологічно безпечних продуктів. На основі цього цінного матеріалу співробітниками відділу створено 57 сортів, на які одержано авторські свідоцтва і занесено до Державного реєстру сортів рослин України. Це

свідчить про державне визнання досягнень селекціонерів підрозділу.

У відділі створено невідомі у світі гібриди – шавнату (с. Румекс ОК–2, Бієкор–1), чини гібридної багаторічної (с. Попелюшка). Уперше у світовій практиці шляхом віддаленої гібридизації виведено високопродуктивні міжвидові гібриди факультативно самоzapильних однорічних мальв (с. Рюзана, с. Унава, с. Ніка) [9].

У відділі накопичений великий досвід впровадження результатів наукових досліджень не тільки в Україні, але і у країнах СНД – у Російській Федерації, Білорусії, Молдові, Казахстані і далекому зарубіжжі – у Китайській Народній Республіці, Чехії.

Відділ нових культур Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка досяг значних успіхів у галузі фундаментальних і прикладних досліджень з інтродукції та акліматизації рослин і селекції нових культур. Розроблено до 40 нових технологій з питань вирощування та використання сортів малопоширених культур у народному господарстві.

Розроблено і впроваджено в промисловість продукти з використанням пряноароматичних культур сортів власної селекції: овочеві маринади, ковбасні вироби, алкогольні та безалкогольні напої, сухі пряні приправи, фруктово-овочеві консерви для дитячого лікувального та профілактичного харчування. Майже всі сорти ароматичних рослин, створені співробітниками відділу, мають широкий спектр використання і можуть слугувати не лише ароматизаторами, але й використовуватись як медодаєні, лікарські і навіть декоративні рослини.

Виведені сорти відділу впроваджені в господарствах 17 областей трьох агрокліматичних зон України, а також Білорусії, Казахстану, Китаю, Корейської Народно-Демократичної республіки, Російської Федерації, Чехії на площі близько 1 млн. га [9].

За результатами наукових досліджень за останні 10 років опубліковано 15 монографій, понад 300 статей, з них 55 закордоном, в яких викладені досягнення в галузі інтродукції та селекції кормових, овочевих, пряно-ароматичних, технічних та сидеральних культур. Для подальшого розвитку інтродукційної та селекційної роботи у відділі підготовлено 2 докторів та 12 кандидатів наук.

Науковцями відділу організовано та проведено 10 Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференцій з теоретичних та прикладних аспектів інтродукції, селекції та використання корисних культур і опубліковано 10 збірників матеріалів конференцій. Співробітники відділу брали участь з доповідями у понад 100 науково-практичних конференціях, симпозіумах, школах, в тому числі 30 Міжнародних (Австрія, Данія, Італія, Російська Федерація, Чехія тощо) [9].

Щорічно на базі колекційного фонду відділу проводиться численні екскурсії (20–30) для студентів вищих, середніх учбових закладів. Надається близько 200 консультацій з кормових, овочевих та пряноароматичних культур. Співробітники відділу беруть активну участь у міських та Всеукраїнських виставках з реклами нових культур. Із генетичного фонду відділу передається насіння нових корисних рослин в інші установи (ботанічні сади, дендропарки,

науково-дослідні інститути, вищі учбові заклади) для створення колекцій (до 20 установам, по 400–500 зразків) [9].

**Висновки.** Результати досліджень нових сільськогосподарських культур, закладених професором Д. Ф. Лихварем та поглиблених колективом, очолюваним професором Ю. А. Утеушем у 1960–1990-х рр. ХХ ст., не лише поповнили видове різноманіття сільськогосподарських рослин України, а й сприяли їх популяризації та подальшому удосконаленню технологій з питань вирощування та використання сортів малопоширених культур у народному господарстві.

#### Список використаних джерел

1. Лихвар Данило Федорович // Чувікіна Н. В. Вони будували Сад: біогр. довід. / Н. В. Чувікіна, С. В. Клименко. – К.: Цукор України, 2009. – С.31–32.
2. Утеуш Юрій Адольфович. Вони будували Сад: біогр. довід. / Н. В. Чувікіна, С. В. Клименко. – К.: Цукор України, 2009. – С.115–117.
3. Рахметов Д. Б. Вклад професора Д. Ф. Лихваря у створення колекцій рослин та розгортання наукової діяльності центрального республіканського Ботанічного саду АН УРСР / Д. Б. Рахметов, П. А. Мороз // Інтродукція рослин. – 2003. – № 1–2. – С. 173–180.
4. Сад над Славутичем: путеводитель по Центральному ботаническому саду им. Н. Н. Гришко АН Украины / В. В. Кваша, Н. А. Кохно, В. Г. Собко, Т. К. Майко; отв. ред. Т. М. Червченко. – К.: Изд-во СП Свенас, 1993. – 192 с.
5. Архів Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка НАН України. – Оп. 2. – Спр. 34. Создание зеленых насаждений Ботанического сада АН УССР (раздел № 5), 1953. – 105 арк.
6. Спогади колег // Професор Лихвар Данило Федорович (1902–1986): бібліогр. покажч. наук. пр. / УААН, ЦНСГБ; уклад.: В. А. Вергунов, А. С. Щиголь; наук. ред. В. А. Вергунов. – К., 2002. – С.16–55.
7. Архів Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка НАН України. – Оп. 1. – Спр. 18. Отчет о научной и научно-исследовательской деятельности ЦРБС АН УССР, 1946. – 217 арк.
8. Лихварь Д. Ф. О пополнении видового и формового состава культурных растений в лесостепи Украины / Д. Ф. Лихварь // Отчет о научной и научно-исследовательской деятельности ЦРБС АН УССР за 1946 г. – К., 1946. – С. 1–31.
9. Сайт Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.nbg.kiev.ua/scientific\\_activity/nauka.php](http://www.nbg.kiev.ua/scientific_activity/nauka.php).

#### References

1. Lykhvar Danylo Fedorovich // Chuvikina N. V. Vony buduvaly Sad: biohr. dovid. / N. V. Chuvikina, S. V. Klymenko. – K.: Tsukor Ukrainy, 2009. – S. 31–32.
2. Uteush Yuriy Adol'fovich. Vony buduvaly Sad: biohr. dovid. / N. V. Chuvikina, S. V. Klymenko. – K.: Tsukor Ukrainy, 2009. – S. 115–117.
3. Rakhmetov D. B. Vklad profesora D. F. Lykhvaryya u stvorenniya kolektsiy roslin ta rozhortannya naukovoyi diyal'nosti tsentral'noho respublikans'koho Botanichnoho sadu AN URSR / D. B. Rakhmetov, P. A. Moroz // Introduktsiya roslin. – 2003. – № 1–2. – S. 173–180.
4. Sad nad Slavutichem: putevoditel' po Tsentral'nomu botanicheskomu sadu im. N. N. Grishko AN Ukrainy / V. V. Kvasha, N. A. Kokhno, V. G. Sobko, T. K. Mayko; отв. ред. Т. М. Червченко. – К.: Изд-во СП Свенас, 1993. – 192 с.
5. Arkhiv Natsional'noho botanichnoho sadu imeni M. M. Hryshka NAN Ukrainy. – Op. 2. – Spr. 34. Sozdanie zelenykh nasazhdeniy Botanicheskogo sadu AN URSR (razdel № 5), 1953. – 105 ark.
6. Spohady koleh // Profesor Lykhvar Danylo Fedorovich (1902–1986): bibliogr. pokazhch. nauk. pr. / UAAN, TsNSHB; uklad.: V. A. Verhunov, A. S. Shchyhol'; nauk. red. V. A. Verhunov. – K., 2002. – S. 16–55.
7. Arkhiv Natsional'noho botanichnoho sadu imeni M. M. Hryshka NAN Ukrainy. – Op. 1. – Spr. 18. Otchet o nauchnoy i nauchno-issledovatel'skoy deyatel'nosti TsRBS AN URSR, 1946. – 217 ark.

8. Likhvar' D. F. O popolnenii vidovogo i formovogo sostava kul'turnykh rasteniy v lesostepi Ukrainy / D. F. Likhvar' // Otchet o nauchnoy i nauchno-issledovatel'skoy deyatel'nosti TsRBS AN URSR za 1946 g. – K., 1946. – S.1–31.

9. Sayt Natsional'noho botanichnoho sadu imeni M. M. Hryshka [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: [http://www.nbg.kiev.ua/scientific\\_activity/nauka.php](http://www.nbg.kiev.ua/scientific_activity/nauka.php).

**Kovalska K. V., Ph.D. in History, lecturer, Lecturer of Geography, Environment and teaching methods State University "Pereyaslav–Khmelnitsky State Pedagogical University named Gregoriy Skovoroda" (Ukraine, Pereyaslav–Khmelnitsky), kovalska1009@mail.ru**

#### Research of new agricultural plants at the M. M. Gryshko National Botanic Garden NAS of Ukraine (1940's XX century – beginning of the XXI century)

The purpose of this study is comprehensive coverage of formation, development and fundamental research results of new agricultural plants at the M.M. Gryshko National Botanic Garden NAS of Ukraine (1940's XX century – beginning of the XXI century). To complete the task, the following methods has been used: comparative-historical, synchronic, retrospective, staging– regional, and other general scientific and secondary methods. Significant progress in acclimatization of agricultural plants has been achieved while working in the D.F. Likhvar Botanic garden AS USSR, who has founded the department of cultivated flora in 1946. Studying the new cultures has been continued under direction of the Doctor of Agricultural Sciences, Professor Yu. A. Uteush, in particular had been started creation of rare and wild forage crops collection with valuable biological properties, comfortable and economical cultivation technology (40 new technologies) and forage crops from other regions.

**Keywords:** new agricultural plants, acclimatization, M.M. Gryshko National Botanic Gardens of the NAS of Ukraine.

**Ковальская Е. В., кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры географии, экологии и методики обучения, ГВУЗ "Переяслав–Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды" (Украина, Переяслав–Хмельницкий), kovalska1009@mail.ru**

#### Исследование новых сельскохозяйственных растений в Национальном ботаническом саду имени Н. Н. Гришко НАН Украины (1940-е гг. XX в. – нач. XXI в.)

Целью данной статьи является комплексное освещение методом историко-научного анализа исследования новых сельскохозяйственных растений в Национальном ботаническом саду имени Н. Н. Гришко НАН Украины (1940-е гг. XX в. – нач. XXI в.). Выяснено, что значительных успехов по акклиматизации сельскохозяйственных растений удалось достичь во время работы в Ботаническом саду АН УССР Д. Ф. Лихваря, который в 1946 г. основал отдел культурной флоры. Изучение новых культур было продолжено под руководством доктора сельскохозяйственных наук, профессора Ю. А. Утеуша, в частности начато создание коллекций дикорастущих и малораспространённых кормовых культур с особо ценными биологическими свойствами, удобными технологиями возделывания и экономичностью (до 40 новых технологий), а также кормовых культур с других регионов.

**Ключевые слова:** новые сельскохозяйственные растения, акклиматизация растений, Национальный ботанический сад имени Н. Н. Гришко НАН Украины.

\* \* \*

УДК 94(477)\*1953/1964":378

**Лук'яненко О. В.**  
кандидат історичних наук, старший викладач  
кафедри культурології, Полтавський національний  
педагогічний університет ім. В. Г. Короленка  
(Україна, Полтава), [lukyanyenko.ov@gmail.com](mailto:lukyanyenko.ov@gmail.com)

#### ІНТЕРАКТИВНЕ ДОЗВІЛЛЯ У ПЕДАГОГІЧНИХ ІНСТИТУТАХ УРСР ДОБИ "ВІДЛИГИ" (Ч.1)

Ілюструється еволюція інтерактивного типу дозвілля освітян педінститутів УРСР періоду деєсталізації (1953–1964 рр.). Застосування методу контент-аналізу педагогічної преси дозволило проілюструвати наповнюваність вільного часу студентів; відслідкувати співвідношення характеристик позаробочого часу викладачів відповідно до сучасних підходів теорії та історії дозвілля.

**Ключові слова:** повсякдення, студенти, інтерактивне дозвілля, вища педагогічна школа, деєсталізація.

Освітня вища педагогічна школа через специфіку власної діяльності ніколи не мали проблем зі змістовим наповненням дозвіллевої сфери свого повсякдення. Для